

Dr. Osman Şevki Uludağ

Dr. Osman Şevki Uludağ

Oğuz Dicle

RADYOLOJİ TARİHİNDEN

Bu yazımızda sizleri, radyoloji tarihimizin bir başka önemli kişisi ile buluşturmayı hedefledik. Bu kişi, 1889-1964 yılları arasında yaşamış ve çok yönlülüğü ile de bilinen Radyolog Dr. Osman Şevki Uludağ olacak (Resim 1).

Dr. Osman Şevki Uludağ Bursa'da doğdu. İlk ve orta eğitimini Bursa'da tamamladıktan sonra 1908'de Askeri Tıp Okulu'na girdi. Balkan Savaşına yardımcı tabip olarak katıldı, 1913 yılında tabip yüzbaşı rütbesi ile tıbbiyeden mezun oldu (Resim 2). Aldığı ek eğitim ve sertifikalar sonucu verem ve röntgen uzmanı olarak görevini sürdürdü.

Birinci Dünya Savaşına da katılan Dr. Osman Şevki Bey Çanakkale, Dobruca ve Romanya cephelerinde bulundu; savaş sonrası Edirne Merkez Hekimi olarak görev yaptı. Mütarekenin ilk günlerinde İstanbul'a gelerek, Harbiye Nezareti Askeri Sıhhiye Dairesi Birinci ve Dördüncü Şubelerinde istihbarat ve istatistik şefi olarak görev aldı; hazırladığı bir tasarı ile de Târihi Harbi Sıhî Encümeninin kurulmasını sağladı.

Dr. Osman Şevki Bey daha sonra, 1921 yılında, Anadolu'ya geçerek Kurtuluş Savaşında görev aldı. 1922'de binbaşılığa terfi ettirildi. Milli Müdafaa Vekâleti Sıhhiye Dairesinde reis muavini olarak çalıştı, daha sonra da Garp Cephesi I. Fırka Sıhhiye Bölüğünde başhekim olarak görev yaptı. Büyük Taarruz sırasında da 4. Alay Tabipliği görevini üstlendi. Bu görevi sırasında, Döğer İstasyonundan itibaren Altıntaş, Mahmudiye, Kütahya, İnönü, Bozöyük, Kazancı ve Bursa'daki muhaberelere katıldı. Bu sırada akciğerlerinden rahatsızlanarak tedavi edilmek üzere İsviçre'ye gönderildi, yedi ay Leysin'de kalarak tedavi gördü.

Dönüşünde, Erkânı Harbiye Reisliğince, Büyük Erkânı Harbiye Coğrafya Encümenliğinde nüfus, içtimaiyat (sosyal), iklim ve sıhhat şubeleri müdürlüklerinde görevlendirildi.

Sonrasında, Gülhane Askeri Hastanesi Dahiliye Müdürlüğüne getirildi, bu görevi sırasında dahiliye ve röntgen şubelerine devam etti ve ihtisasını tamamlayarak röntgen mütehassısı oldu. 1921 yılında Sağlık Bakanı Refik Saydam'dan, Bursa Verem Dispanserinin Röntgen Mütehassıslığını devraldı. Üç yıl sonra, Eyüp Verem Dispanseri Baştabibi olarak İstanbul'a döndü. Bu çalışmaları sırasında Türkiye'de ilk defa, kağıt üzerine radyografi tespitini yaptı.

Osman Şevki Bey, 1930 yılında, akciğer tüberkülozu nedeni ile malulen binbaşılıktan emekli oldu. Bir süre Bursa Verem Dispanserinde ve daha sonra Eyüp Sultan Verem Dispanserinde doktorluk ve şeflik yaptı, 1933 yılında da Fatih Belediye Tabipliğine atandı (Resim 3).

Hekimlik kariyerinin yanısıra Dr. Osman Şevki Bey'i renkli kişiliğiyle de tanımamız gerekir. Zira, hekimlik dışında tıp tarihi ve sanat ile ilgisi profesyonel düzeyindedir. İyi bir neyzen olup çok sayıda bestesi de bulunmaktadır (Resim 4). İlk musiki derslerini, 1906 senesinde Askeri Tıbbiyede öğrenci iken, orada görevli bulunan Gassâl İsmail Dede'den almıştır. Askeri Tıbbiyedeki gelenekselleşmiş müzik hareketini, Dr. Salih Defterdar'ın mezuniyetinden sonra kendisi yönetmiştir.

Türk müziği alanında, farklı makamlarda bestelediği 120 kadar bestesi vardır. Ayrıca, İstiklal Marşı beste yarışmasına da katılmıştır. Eserlerinin büyük bölümü TRT repertuarındadır. Milletvekilliği döneminde Türk Musikisi Konservatuarı açılması için çok uğraşmış, ancak başarılı olamamıştır. Sanata olan merakı sadece musiki ile sınırlı kalmamış, ayrıca resim, hüsn-ü hat, şiir gibi sanat dalları ile de ilgilenmiş; çocuklar ve gençler hakkında yazılar yazmıştır.

1934'de hekimlikten istifa eden Dr. Osman Şevki Bey, 1935 senesinde, V. dönemde Konya'dan milletvekili seçilerek, Türkiye Büyük Millet Meclisine girmiştir (Resim 5).

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, Radyoloji Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

Sorumlu Yazar:
Oğuz Dicle

E-posta:
odicle59@gmail.com

Geliş Tarihi: 29.06.2016
Kabul Tarihi: 26.09.2016

©Telif Hakkı 2016 Türk Radyoloji Derneği - Makale metnine www.turkradyolojidergisi.org web sayfasından ulaşılabilir.

©Copyright 2016 by Turkish Society of Radiology - Available online at www.turkradyolojidergisi.org

Resim 1. Osman Şevki Uludağ.

Resim 3. Osman Şevki Uludağ Verem Savaş Dispanserinde.

Resim 2. Osman Şevki Uludağ Tıbbiyede.

Daha sonra iki dönem daha aynı şehirden milletvekili seçilerek toplam üç dönem (V, VI ve VII. dönemler) milletvekilliği yapmış, bu sürede özellikle Konya ve dolaylı ile yakından ilgilenecek şehrin imar ve tanziminde, hayvan ve ziraat hastalıkları mücadelesinde başarılı çalışmalar yapmıştır. Ayrıca milletvekilliği sırasında Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümeni (Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu) daimi üyesi yapmış olup, özellikle sağlıkla ilgili birçok kanun teklifinde de imzası bulunmaktadır.

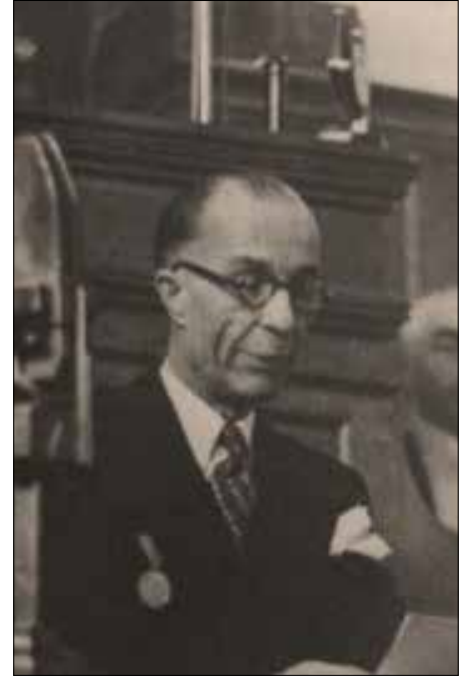

Resim 4. Neyzen Osman Şevki.

Dr. Osman Şevki Uludağ'ı 1936 yılında Türkiye Turing ve Otomobil Kurumunun başkanlığında görüyoruz.

Milletvekilliğinden sonra sırası ile İstanbul Belediyesi Zehirli Gaz Mütahassıslığı, Gümrük Genel Müdürlüğü Şef Kontrolü, Cibali Tütün Fabrikası ve son olarak da İstanbul Merkez Hükümet Tabipliğinde görev yapmış ve 1953 yılında emekli olmuştur.

Emekliliği sonrasında İstanbul Verem Savaş Derneğinin dispanserler müfettişliğini yapmakta iken 1964 yılında, 75 yaşında vefat etmiştir (Resim 6).

Resim 5. Milletvekili Osman Şevki.

Tarihe ve özellikle tıp tarihine meraklı olan Dr. Osman Şevki Uludağ, Atatürk tarafından 1936 yılında kurulan Türk Tıp Tarihi Kurumunun kurucu üyelerindedir. İsviçre'de bulunduğu sırada Geneve'de Prof. Pittard'ın açtığı antropoloji kursuna devam etmiştir. Türkiye'de antropoloji üzerine ilk kez yazı yazan kişidir. 1929 yılında, Beyrut Üniversitesi Antropoloji Kürsüsüne çağırılmıştır. 1943 yılında, bir Alman üniversitesinin hazırlamakta olduğu Balkan Ansiklopedisi'nde, Antropoloji ve Etnoloji bölümlerini yazmaya davet edilmiş; ancak, politik açıdan bunu uygun bulmayarak reddetmiştir.

Osmanlı Tıp Tarihi üzerinde ilk defa eser yazan kişidir. Tıp tarihi konularında "Osmanlı Tababeti Tarihi", "Harbi Umumide Sıhhi Tecrübeler", "Beş Buçuk Asırlık Türk Tababeti Tarihi", "Tanzimat ve Hekimlik", "Osmanlı Devrinde Türk Hekimliği" gibi kitapları ve yayınları bulunmaktadır. Ayrıca, radyoloji tarihimiz hakkında 1938 yılında Poliklinik Dergisi'nde yayımlanmış "İlk Röntgen Mütahassıslarımız Hakkında Birkaç Hatıra" ve 1952 yılında Modern Tedavi Mecmuası'nda yayımlanmış "Bizde İlk Röntgen Muayenehanesi" başlıklı iki makalesi mevcuttur. Türk dilinin de savunucularından olan Uludağ, özellikle tıp alanında Türkçe terimlerin kullanımını savunmaktaydı.

Dr. Osman Şevki Bey Bursa'yla ilgili de sayısız araştırma yapmıştır. Bursa hakkındaki

Resim 6. Zincirlikuyu'daki mezarından bir görünüm.

çalışmalarını "Bursa ve Uludağ (1928)" ve "Bursa Kumaşları" adlı iki inceleme kitabında ve 1936 yılında yayınladığı "Uludağ: Tapınakları, Dervişleri, Keşişleri" başlıklı makalede toplamıştır. Ayrıca, "Yeşil Cami" adlı bir kitabı da bulunmaktadır.

Yıldırım Beyazıt tarafından 1399 yılında Bursa'da yaptırılan ve Osmanlıların Anadolu'da yaptırdıkları ilk hastane olarak kabul edilen Yıldırım Darüşşifası (Külliyesi), Dr. Osman Şevki Bey'in çalışmaları sayesinde gün yüzüne çıkmıştır.

Dr. Osman Şevki Bey Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dağcılarından olup, Uludağ'a ilk tırmanışı gerçekleştiren dağcıdır. 1925 yılında Erkân-ı Harbiye Dairesi (Genelkurmay Başkanlığı) Coğrafya Komisyonu'nda görevli iken yaptığı bir gezi sırasında, o zaman Keşiş Dağı olarak bilinen dağa, Uludağ ismini verdiği de tarihçiler tarafından kabul edilmektedir. Soyadı kanununun çıkması ile daha önceleri "Bursalı" lakabı ile anılan Osman Şevki Bey, kendisine Uludağ soyadını almıştır.

Osman Şevki Uludağ hakkında, torunu İrem Ela Yıldızeli tarafından yazılmış "Büyük Dedem Dr. Osman Şevki Uludağ" ve "Bir Kültür Savaşçısı: Dr. Osman Şevki Uludağ" adlarında iki kitap bulunmaktadır. Bu yazıda kapsamlı olarak yararlanılan en geniş bilgi kaynaklarından birisi de, Prof. Dr. Çınar Başekim tarafından 2008 yılında yayımlanmış olan "Hepsi de Radyolog" isimli kitaptır.

Bu yazı TRD *Radyoloji Tarihi Araştırma Çalışma Grubu* adına Prof. Dr. Oğuz Dicle ta-

rafından hazırlanmıştır. Fotoğraflar, İrem Ela Yıldızeli arşivinden izinle kullanılmaktadır.

Kaynaklar

1. Yıldızeli İ.E. Büyük dedem Dr. Osman Şevki Uludağ. Pan Yayıncılık, İstanbul, 2010.
2. Yıldızeli İ.E. Bir kültür savaşçısı Dr. Osman Şevki Uludağ. Pan Yayıncılık, İstanbul, 2010.
3. Dr. Osman Şevki Uludağ. Beş buçuk Asırlık Türk Tababet Tarihi. Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara, 1991.
4. Dr. Osman Şevki Uludağ. Osmanlılar devrinde Türk Hekimliği. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2010.
5. Dr. Osman Şevki Uludağ. Tarih Yazarken. Konya, 1936. s. 64.
6. Başekim CÇ. Hepsi Radyologtu. TRD İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul, 2008.
7. Radyoloji Derneği Kurucuları. Yazışma. Prof. Dr. Hadi Özer Arşivi. 1986.
8. Taşdemir S. Konya Halkevi tarih kolu çalışmaları ve Konya Dergisi Atatürk Araştırma merkezi dergisi 2002; 52.
9. Uzel İ, Kadioğlu S. Türk Radyoloji Tarihinden Notlar 2. TRD 1999; 34: 639-44.
10. Karakoyunlu Y. Parlamenter Bestekarlar. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 86 TBMM Basımevi Ankara, 1999.
11. Üstün Ç. Hekim, Tabip, Doktor "Onlardan Anılar". Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları. İzmir, 2003.